

AZ ISMERETLEN ÉVSZAK

Korpa Tamással beszélget Fecske Csaba

– *A kies Bódva-völgy szülte vagy, ahol a szép emlékezetű Kalász László született és alkotott. Mikor fedezted fel őt, inspirált-e a példája, hogy elindulj az irodalom meglehetősen rögs útján?*

– Inspirációt, motivációt mindenképpen jelentett a Bódva-völgy, mint specifikus konstellációk sorozata. A szétszakítottsága, a zsilett-élő országhatár két oldala, elfojtott lehetőségek. De most vegyük csak az irodalmat és annak is a szép részét: a Boldván talált Halotti Beszéd, az Ómagyar Mária-síralmat kutató Martinkó András, a szendrői kötődésű Hegedősének, a Canthus catholici, a vizsolyi Biblia patrónusaként emlegetett, szendrői várkapitány Rákóczi Zsigmond, Gvadányi generális, Tompa Mihály, Szepesi Csombor Márton, Telekes Béla, a stószai remete Fábry Zoltán példája szemem előtt lebeg. Említettem Kalász Lászlót. Rettenetes lehetett neki, mint elismert költőnek az irodalmi intézményrendszerektől és kanonizációs centrumoktól, fórumoktól fényévekre, egy kis határ menti faluban élni. Szalonna, Perkupa az Ő világirodalmi tendenciákba is potens módon beilleszthető művészete révén kultikus hely lehetne, mint Stósz, néhány tíz kilométerrel feljebb. Fábry egész életében az őrző szerepre készült, megalkotta a Vox Humana kettős imperatívuszát, megszervezte a szlovákiai magyar irodalmat, világirodalmi rangú publicistává vált. Mindketten „vidéki Orpheusok” voltak, mint Zs. Nagy vagy most Tolnai Ottó. De motiválnak az olyan individuumok is, akik egyfajta szellemi peregrinusokként (Utassy, Léka Géza, Tózsér, Cselényi, mint ahogy Fecske Csaba is) messzire mennek, hogy visszatérhessenek Apáczai módjára, s mi „követjük mint diákjai annakidején gyulafehérvárról / kolozsvárra jövet egyetlen batyunk botunk fegyverünk / az anyanyelv” (Kányádi).

– *Úgy nyolc esztendeje találkoztunk először Edelényben. Emlékszem a sápadt, vékonypéznű szendrői fiúra, aki a Kalász László szavalóverseny győztese volt korosztályában, a felső tagozatosok között, és aki te voltál. Mit jelentett neked az a szavalóverseny? Mi maradt meg belőle?*

– Mindig jó szívvel gondolok vissza az edelényiek hagyományteremtő szavalóversenyére, ahol a még 12-13 éves kisfiú találkozhatott a Kalásztanítvány költővel, Fecske Csabával. Az ilyen korai impulzusok egyenesági következménye az, amit Te is hiszel: ha költő született Nagyszalontán, születet Szögligeten és Perkupán is. Most is működik a Bódva-völgyi kultúrát szervező edelényi és rudabányai műhely a két Hadobás-fivérral, Sándorral és Pállal, a határ másik oldalán pedig Mihályi Molnár Lászlóékkal, Boda Ferencékkal.

– *Az Új Holnap Stúdió tagja voltál, illetve vagy is még, csak debreceni egyetemistaként kevés lebetűség van a személyes jelenlétre. Adott-e valamit ez a társaság? És iskolád, a Herman Ottó Gimnázium? Milyen pakkal bocsátott el a Lévy József Református Kollégium?*

– A Herman Gimnáziumba kerülésre tudatosan készültem. Azért választottam ezt a sok energiát, befektetést követelő skólát, mert körvonalazódott bennem a régiak példája, akik legalább Heidelbergig vándoroltak egyetemre, hogy a legkorszerűbb ismeretek birtokosai legyenek. Megszenvedték a tudást, főként visszatérve (Miszótfalusi: Mentség stb.). Kissé romantikusnak, idealistának tűnik mára ez a vállalás, de sokat jelent. A Lévy Kollégium, mint egyházi intézmény hatása a másik releváns komponens. Minden mozdulatomban, minden gesztusommal kötődöm hozzá. Az Új Holnap Stúdió pedig megteremtette azt az egzisztenciális bázist, ami arra kötelezett, hogy komolyan foglalkozzam az irodalommal, annak teremtésével és elemzésével. Számptalan tévútról, szakadékból mentett ki, mutatott fel alternatívákat, kínált disputát, forgalmazott minket, segített bejutni irodalmi szalonokba. E három tényező hatása meghatározó módon és szerencsésen futott össze középiskolás éveim alatt.

– *Negyedikés gimnazista voltál, amikor bemutatták Sion ébredj! című rockoperádat. Hogyan született meg a darab, az előadás, és milyen hatása volt?*

– Apáczai életének alapvető krízisei artikulálódnak az ifj. Berkesi Sándor megzenésítette darabban, amit először 2006. nyarán vittek színpadra Parajos Tibor rendezésében a Protestáns Színháztör Kör középiskolás szereplői, mintegy háromhónapnyi felkészülés után. Ez az időszak volt életem egyik legszebb része. A folyamatos együttgondolkodás, problémamegoldás, a másik át- és megérzése, a közös siker, a szövegpróbák monotonitása, a színpadbejárás, a színpadi akció árnyalatainak, a különböző invencióknak a kidolgozása sokat segített mások és önmagam megismerésében. Legközelebb Erdélyben, a második és harmadik felvonás eredeti helyszínein lesz látható a produkció.

– *Nagy munkabírású, céltudatos és persze művelt fiatalember vagy, aki rengeteget dolgozik, alkot, szervez, mindenütt ott van. Ilyen komoly dolgokra „költöd” ifjú éveidet. Nem fogod megbánni?*

– Talán közhelyes, de amit művelek, életforma. Hiányérzet és üres kráterek károგása hallatszana bennem, ha integritása sérülne. Néha, amikor a túlhajszolt aszkéta-lét már tarthatatlan, és arrogánsná, pejoratív értelemben nagyvonalúvá válok, igyekszem visszatérni olyan emberekhez, akiktől megértést és biztatást kapok.

– *Kik a példaképeid, mestereid, kik hatottak rád leginkább?*

– Nehéz a kérdés, hiszen mint a lemerészkedett tátrai szél a Rozsnyó–Kassa vonalon, állandóan kering bennem az elődök poétikai hagyománya a régi magyar irodalomtól napjainkig. A 20. századi klasszikusokon kívül (Ady, József Attila, Kosztolányi, Babits, Dsida, Reményik, Áprily, Jékely, Illyés) a közelmúlt és a jelenkor „metafizikus lázadói”. Szeretem Kalász Kalevala-ihletettségű bartóki dalait, Tózsér doktus-univerzumát, Lászlóffy Aladár évezredekét átfogó, asszociatív párhuzamok által vezetett és kevert, történelmi érzékenységű, intellektuális nyelvjátékokkal pluralizált verseit, Lászlóffy Csaba freudizmus-szintéziseit és természetesen Szilágyi Domokost. A Búcsú a trópusoktól című kötete alapján változtatta meg és dúsította a verssel kapcsolatos alapfeltevéseket. A „porcelán szinesztéziákat” travesztiákkal, imaformulákkal, archaikus zoltárokkal, újsághírekkel, (heterogén minőségű kifejezésekkel, textusokkal) alineáris időtechnikával, mozaik-szerűséggel vegyítő avantgard-modern-posztmodern ütközőtér-költészetnek fogható fel, amiben a játék az egzisztenciális és kollektív tragikumérzetet feloldó reveláció, de Kántor Lajos észrevételét akceptálva: „véresen komoly is”. A sor folytatható volna Orbán Ottó hasonló jellegeket érvényesítő költészetével, Cselényi „avantgard ömledékein” át a folklórintegráló poétikai tendenciáig: Nagy Lászlótlól Csoóri Sándoron, Tornai Józsefen, Ratkó Józsefen át Ferenczes Istvánig, Utassy Józsefig és Vári Fábián Lászlóig. Kányádi Sándor „sorstükör”-láttató attitűdje kivételes tehetséggel párosul, ami korunk és egyetemes literatúránk egyik különösen izgalmas szintézisét adja. A Fekete piros, Fától fáig, Valaki jár a fák hegyén, Halottak napja Bécsben, Sörény és koponya című opusok láttelepet, kordiagnózist, diáriumot regisztrálnak a legmagasabb esztétikai vonásokkal. A fiatalabbak közül Kovács András Ferenc, Szócs Géza, Borbély Szilárd, Kukorelly Endre, Kemény István, Nagy Gábor, Karácsonyi Zsolt művészete fogja meghatározni irodalmunkat. A prózisták közül Sütő András, Szilágyi István, Bodor Ádám, Krasznahorkai László, Nagy Zoltán Mihály, Grendel Lajos, Esterházy, Garaczi, Láng Zsolt műveit mindig szívesen forgatom.

– *Mi a véleményed a mai magyar irodalomról?*

– A kontinens egyik legváltozatosabb, legsokrétűbb, magas színvonalú irodalmát produkálja az író társadalom, aminek megvan a hazai kiteljesedő recepciója és a pozitív nemzetközi fogadtatása is. Bár úgy gondolom, hogy a legmagasabb fórumokra, bizottságok horizontjába forgalmazott művek elég egyoldalúak, egyoldalú ízlést közvetítenek. A magyar irodalom ettől sokkal komplexebb. A marketing szerepe itt is releváns, gyakran történik közepes színvonalú művek felbecsülése és remekművek elhallgatása. A rendkívüli megosztottság pedig tovább fokozza az amúgy is szövevényes hátteret. A fiatalok körében látok kedvező tendenciákat (pl. az erdélyi Látó-kör

poétikai intenciói; az Alföld és a Kalligram folyóirat európaisága, Gerevich András és a Zoltánok (Németh, Csehy, Hízsnyai) költői és irodalomelméleti tevékenységei; Karácsonyi, Balázs Imre József, Térey, Szabó T. Anna, Falusi Márton, Jónás Tamás, Lackfi János egymástól eltérő, de mindenképpen esszenciális és továbbgondolásra motiváló versei.

– *Hogyan szól az illyési hatágú síp?*

– A kárpátaljai magyar irodalom hangja egyre erősebb, intonáltsága pedig tisztább. Elit és intellektuális irodalom kontúrjai mutatkoznak az előbb említett Vári Fábián László és Nagy Zoltán Mihály műveiben. Rajtuk kívül Penckófer János és Balla D. Károly különleges hangoltságú, alkímiájú költészete, prózai és tanulmányírói orientáltsága tetszetős. A fiatalok közül rokonnak érzem Bakos Kiss Károlyt. Berniczky Éva kritikai értékelése pedig folyamatosan kiteljesedik.

– *Miként batott rád, hogy a nagyon szeretett, és általad Sziszként emlegetett Szilágyi Domokosról kiderült, hogy besűgő volt?*

– Az ilyen kérdésekkel kapcsolatban óvatosan kell fogalmazni. Amikor megtudtam, napokig kóvályogtam, fájt és becsapottnak éreztem magam, de az sosem jutott eszembe, hogy a sírjáról hozott, íróasztalomban lévő maréknyi földet kidobjam. Szisz Kapitány nemcsak egy előd, szerencsétlen csillagok alatt született, immár végleg Ismeretlen Költő számomra, hanem egy olyan mentor, sőt eszme, eszmény, akit rajongásig szeretek és tisztellek. Tájékozódtam többektől (Bertha Zoltán, Márkus Béla, Görömbei András, Lászlóffy Aladár és Csaba) abban az „ismeretlen évszakban” (Markó Béla) arról, hogyan ítélik meg a véletlenül pont a harmincéves halál évfordulóján felszínre került hírt. Egy génhibás, jogsértő, totalitárius, perverz, demagóg, manipulatív, kisebbség-ellenes, inkorrekt és agresszív diktatúrában ki az, aki 19 éves fejjel, szerelmesen, félve a zsarolás esetleges következményeitől (család-likvidálás, Várady Emese sorsa, saját egyetemi tanulmányai) mást tett volna? Szisz költészete a metafizikus lázadóok közé sorolható, a legmagasabb világirodalom része. Ki merné ezt megtagadni? Azonban voltak és vannak olyanok, akik önként, dalolva, az érvényesülés reményével válnak bizonyos érdekek szószólóivá, képviselőivé. Az ő sorsuk déllibáb.

– *Terveid, céljaid?*

– Tervek, célok, perspektívák? Folytassuk az Új Hegyvidék című irodalmi, honismereti periodikát, hogy minél inkább vállalni tudja a „vannak vidékek” kulturális érdekképviseletét. A Debreceni Egyetem a fejlődés egyik legmarkánsabb terepét biztosítja. A többi jön magától.

P. S.: szeressük egymást.